

1.1. Γενικές έννοιες περί των ασφαλίσεων

Οι ασφαλίσεις, όπως εμφανίζονται σήμερα με διάφορες μορφές, αποτελούν ένα μέτρο κοινωνικής, οικονομικής και ηθικής ανάπτυξης των λαών. Ο σημερινός άνθρωπος αισθάνεται τις ανάγκες και τους κινδύνους του μέλλοντος το ίδιο επιτακτικές, όπως ο ίδιος αντιμετωπίζει τις ανάγκες και τους κινδύνους του παρόντος. Έτσι, για να μπορεί να αντιμετωπίσει αυτές τις ανάγκες στο μέλλον αποταμιεύει αγαθά από το παρόν για να εξασφαλισθεί από τους κινδύνους του μέλλοντος, οι οποίοι είναι δυνατό να παρουσιασθούν ή να μην παρουσιασθούν. Κάθε άνθρωπος σε όλη τη ζωή του είναι εκτεθειμένος σε ένα πλήθος από κινδύνους που καθορίζουν την προσωπική, οικογενειακή, οικονομική, συναισθηματική και γενικότερα τη ζωή του.

Έτσι, ο άνθρωπος για να αποφύγει ή και να περιορίσει τις καταστρεπτικές συνέπειες που προξενούν οι κίνδυνοι στη ζωή του και στα περιουσιακά του στοιχεία, ασφαλίζεται είτε μέσω δημόσιας ασφαλιστικής πρωτοβουλίας, είτε μέσω ιδιωτικής ασφάλισης ή μέσω και των δύο μορφών ταυτόχρονα.

Η ασφάλιση, που έχει σκοπό να καλύψει τις συνέπειες από τους κινδύνους του μέλλοντος, γίνεται με βάση τις εκτιμήσεις της αναλογιστικής τεχνικής, η οποία στηρίζεται στις αρχές της Πιθανοθεωρίας, της Στατιστικής και των Χρηματοοικονομικών Μαθηματικών.

Ο ασφαλιστικός οργανισμός ή η ασφαλιστική εταιρία υπολογίζει τι πρέπει να εισφέρει κάθε ασφαλιζόμενος για να σχηματισθεί το απαραίτητο ποσό που θα του εξασφαλίσει τις αντίστοιχες παροχές. Η διαδικασία αυτή προϋποθέτει λεπτούς και πολύπλοκους μαθηματι-

κούς υπολογισμούς και γίνεται με βάση τα ασφαλιστικά μαθηματικά και την μεθοδολογία εκπόνησης αναλογιστικών μελετών.

Η ασφάλιση διακρίνεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις ασφαλίσεις που επιβάλλει κάθε κράτος στους πολίτες του. Αυτή είναι **υποχρεωτική**, ασκείται από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και καλείται **κοινωνική ασφάλιση**. Ασφαλίζει κυρίως τη ζωή των ασφαλισμένων, την ικανότητα για εργασία, προσφέρει εισόδημα λόγω ατυχήματος ή ασθένειας, νοσοκομειακή περίθαλψη, σύνταξη λόγω γήρατος, αναπηρίας, χηρείας ή ορφανείας, κ.λπ.

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα των κοινωνικών ασφαλίσεων είναι ο **εξαναγκασμός προς ασφάλιση και ότι αυτές δεν βασίζονται σε συμβάσεις**.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τις οργανωμένες και εξειδικευμένες ασφαλιστικές ιδιωτικές ή δημόσιες επιχειρήσεις, των οποίων η λειτουργία ρυθμίζεται από τον εμπορικό νόμο και οι οποίες **στηρίζονται κυρίως σε ελεύθερες συμβάσεις**.

Η ιδιωτική ασφάλιση αποτελεί ατομική πρόνοια κάθε ασφαλισμένου. Η βασική, επομένως, διαφορά μεταξύ κοινωνικής και ιδιωτικής ασφάλισης είναι ότι η **κοινωνική ασφάλιση έχει αναγκαστική ισχύ**, η διαχείριση γίνεται από το κράτος και τους ασφαλιστικούς φορείς, οι εισφορές και οι παροχές μπορούν να αλλάξουν μόνο από το κράτος και δεν εκδίδονται ασφαλιστήρια συμβόλαια.

Στην ιδιωτική ασφάλιση η διαχείριση γίνεται από τους ασφαλιστές, **στηρίζεται σε σύμβαση και είναι προαιρετική**, τα ασφάλιστρα κυμαίνονται ανάλογα με τον ατομικό κίνδυνο και αν συμφωνηθούν τα ασφάλιστρα και οι παροχές, δεν μπορούν να αλλάξουν χωρίς αμοιβαία συμφωνία.

Πάντως και η κοινωνική και η ιδιωτική ασφάλιση προήλθαν από την ίδια ανάγκη και εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό, δηλαδή την εξασφάλιση του ατόμου για το μέλλον. Και οι δύο αυτοί θεσμοί αναπτύσσονται συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, όπου η κοινωνική ασφάλιση δεν ήταν ποτέ πολύ εκτεταμένη, η ιδιωτική ασφάλιση είναι πάρα πολύ ανεπτυγμένη σήμερα και πολύ αποτελεσματική. Επίσης, και στην Ευρώπη, αν και έχουμε μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο πλήρη συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, παρατηρούμε μεγάλη τάση οι ασφαλιζόμενοι στις κοινωνικές ασφαλίσεις να ασφαλίζονται και στις ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρίες για τους ίδιους προσωπικούς κινδύ-

νους (ασθένεια, ατυχήματα, συντάξεις). Η ίδια αυτή τάση αρχίζει τα τελευταία χρόνια να παρατηρείται και στη χώρα μας και είναι η μόνη λύση του νέου ασφαλιστικού μας συστήματος που πρόκειται να τροποποιηθεί.

Η ιδιωτική ασφάλιση, όπως και η κοινωνική, δεν αποτελούν θεσμούς που διαμορφώθηκαν ανεξάρτητα και αυτοτελώς, αλλά είναι προϊόντα και αποτελέσματα εξελικτικών διαδικασιών, που συνδέονται με τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις, με το οικονομικό σύστημα μιας εποχής και ενός δεδομένου τόπου, με τις επικρατούσες αντιλήψεις για τις ανθρώπινες σχέσεις, με την ιεράρχηση των αξιών και τον καθορισμό των επιδιώξεων της κοινωνικής δραστηριότητας των ατόμων.

Παρ' όλες όμως, τις φάσεις εξέλιξης, τόσο η κοινωνική όσο και η ιδιωτική ασφάλιση παραμένουν αναλλοίωτες όσον αφορά στο ότι καλύπτουν μια βασική ανθρώπινη ανάγκη: το αίσθημα της ανασφάλειας και το αγαθό της σιγουριάς και της εξασφάλισης.

Ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης θεωρείται σήμερα ως απαραίτητος για την οικονομική και την κοινωνική πρόοδο. Πρόκειται, δηλαδή, για θεσμό που διαμορφώθηκε στη μακροχρόνια ιστορία της ανθρωπότητας, αλλά πήρε τη σημερινή του μορφή μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, με την αντίληψη της διεθνούς κοινωνίας για το ρόλο και τις ευθύνες του κράτους.

Η συμμετοχή των πολιτών στην κοινωνική ασφάλιση αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, που κατοχυρώνεται με διατάξεις των εθνικών συνταγμάτων και από την οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σχετικά με τον τομέα των ιδιωτικών ασφαλίσεων και ειδικά από άποψης της φύσεως των ασφαλισμένων αντικειμένων, οι ιδιωτικές ασφαλίσεις, στη σύγχρονη ασφαλιστική τεχνική, διακρίνονται σε:

- **Ασφαλίσεις περιουσίας ή πραγμάτων.** Στις ασφαλίσεις περιουσίας ο ασφαλιστής υποχρεώνεται όταν εμφανισθεί το ζημιογόνο γεγονός, να αποκαταστήσει την προξενηθείσα ζημιά όπως προβλέπει η σύμβαση. Στην μορφή αυτή ασφαλίσης υπάγεται: η ασφάλιση πυρός, η θαλάσσια ασφάλιση, η ασφάλιση κλοπής, η ασφάλιση μηχανικών βλαβών, ασφάλιση λεβήτων, ασφάλιση μηχανημάτων, ασφάλιση ηλεκτρικών εγκαταστάσεων, ασφάλιση από πλημμύρες, ναυτικά ατυχήματα, ασφάλιση πραγμάτων από λαϊκές εξεγέρσεις, ασφάλιση ζώων, ασφαλίσεις αεροσκαφών, ασφαλίσεις εμπο-

ρευμάτων, ασφαλίσεις κτιρίων, ασφαλίσεις μεταφερόμενων εμπορευμάτων, ασφαλίσεις πλοίων, κ.λπ.

- **Ασφαλίσεις αστικής ευθύνης.** Στις ασφαλίσεις αστικής ευθύνης υπάγονται οι παρακάτω καλύψεις:
 - ασφάλιση αστικής ευθύνης αυτοκινήτων,
 - ασφάλιση αστικής ευθύνης ακινήτων,
 - ασφάλιση αστικής ευθύνης κατασκευαστικών έργων,
 - ασφάλιση αστικής ευθύνης αεροσκαφών,
 - ασφάλιση αστικής ευθύνης πλοιοκτήτου,
 - ασφάλιση αστικής ευθύνης επιχειρήσεων,
 - ασφάλιση αστικής ευθύνης ανελκυστήρων,
 - ασφάλιση εργοδοτικής ευθύνης, κ.τ.λ.
- **Ασφαλίσεις προσώπων.** Στις ασφαλίσεις προσώπων περιλαμβάνονται: οι ασφαλίσεις ζωής, οι ασφαλίσεις θανάτου, οι ασφαλίσεις ασθένειας, ατυχήματος, αναπηρίας, γήρατος, χηρείας, ορφάνιας, και οι ομαδικές ασφαλίσεις ζωής, ασθένειας και αναπηρίας ατόμων.

Από την παραπάνω ανάλυση στις ασφαλίσεις ζημιών και προσώπων, προκύπτει ότι: στις ασφαλίσεις ζημιών ο ασφαλιστής υποχρεούται, αν πραγματοποιηθεί η προβλεπόμενη από το ασφαλιστήριο περίπτωση, να αποκαταστήσει την προξενηθείσα περιουσιακή ζημιά, σύμφωνα με τη σύμβαση, δηλ. αποκαθίσταται πάντοτε και μόνο η περιουσιακή ζημιά· αντίθετα στην ασφάλιση προσώπων ο ασφαλιστής υποχρεούται, με την πραγματοποίηση της ασφαλιστικής περίπτωσης που αναφέρεται στο ασφαλιστήριο, να καταβάλει το κεφάλαιο ή το εισόδημα ή οποιαδήποτε παροχή έχει συμφωνηθεί και αναφέρεται στο ασφαλιστήριο συμβόλαιο.

Επομένως, οι δύο αυτές ασφαλιστικές περιπτώσεις διακρίνονται βασικά μεταξύ τους, γιατί στην ασφάλιση ζημιών η περιουσιακή ανάγκη πρέπει να προκληθεί από ζημιά και να αποκατασταθεί πάντοτε και μόνο η ζημιά αυτή, ενώ στην ασφάλιση προσώπων δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει ζημιογόνο γεγονός για να καταβληθεί το ασφάλισμα (π.χ. ασφάλιση σπουδών, ασφάλιση προικός, ασφάλιση σύνταξης, κ.λπ.).

Επίσης άλλη διαφορά είναι ότι η ασφάλιση προσώπων είναι ασφάλιση ορισμένου a priori ποσού, ενώ η ασφάλιση ζημιών είναι ασφάλιση αορίστου κατά τη σύναψη της ασφάλισης ποσού, του οποίου το μέγεθος καθορίζεται όταν συμβεί η ζημιά, αν και στην ασφα-

λιστική σύμβαση καθορίζεται ορισμένο ποσό που αποτελεί το ανώτατο όριο ευθύνης του ασφαλιστή.

Ο ασφαλιστής υποχρεούται να εκτελέσει τη συμφωνημένη παροχή, στις περιπτώσεις που προβλέπει η ασφαλιστική σύμβαση. Στην πράξη και ιδίως στους γενικούς όρους των ασφαλιστηρίων συμβολαίων χρησιμοποιείται συνήθως η λέξη "η εταιρία" αντί του "ασφαλιστή".

Ο δεύτερος συμβαλλόμενος ο οποίος πληρώνει το ασφάλιστρο ονομάζεται ασφαλιζόμενος ή "ο ενεργών την ασφάλιση" γιατί δεν καταβάλλεται πάντοτε το ασφάλισμα σε εκείνον που πληρώνει το ασφάλιστρο. Γιατί σε πολλές περιπτώσεις παρατηρούμε ότι άλλο πρόσωπο συνάπτει την ασφάλιση και άλλο εισπράττει το ασφάλισμα, π.χ. όταν ο σύζυγος ασφαλίζει τη ζωή του, σε περίπτωση θανάτου του, θα λάβει το ποσό της ασφάλειας η σύζυγός του, τα παιδιά του ή οι κληρονόμοι του.

Η εισφορά την οποία πρέπει να πληρώσει ο ενεργών την ασφάλιση για να γίνει ενεργός η ασφαλιστική προστασία, λέγεται ασφάλιστρο και υπολογίζεται με βάση το λογισμό των πιθανοτήτων.

Το ασφάλιστρο το διακρίνουμε σε καθαρό και εμπορικό.

Το καθαρό ή μαθηματικό ασφάλιστρο δεν λαμβάνει υπόψη τα κάθε φύσεως έξοδα της ασφαλιστικής εταιρίας, τις προμήθειες, γενικά έξοδα διαχείρισης, το κέρδος της εταιρίας, κ.λπ. Το ασφάλιστρο αυτό είναι υπολογισμένο ώστε να καλύπτει μόνο τον κίνδυνο. Δηλαδή το καθαρό ασφάλιστρο (μαθηματικό ασφάλιστρο) λαμβάνει υπόψη του μόνο:

1. την πιθανότητα πραγματοποίησης του κινδύνου και
2. το τεχνικό επιτόκιο, δηλαδή την προεξόφληση.

Αν στο καθαρό ή μαθηματικό ασφάλιστρο, που στην πράξη δεν εφαρμόζεται ποτέ, προστεθούν τα διάφορα έξοδα που έχει μια ασφαλιστική εταιρία, δηλαδή γενικά έξοδα διαχείρισης, έξοδα κτήσεως ή αρχικές δαπάνες, έξοδα είσπραξης ή εμπορικά έξοδα, προμήθειες, έξοδα ιατρικών εξετάσεων, έξοδα της διαδικασίας που οδηγεί στην ανάληψη του κινδύνου, προσδοκώμενο κέρδος, κ.λπ. προκύπτουν τα **εμπορικά ασφάλιστρα**.

Για τον καθορισμό του εμπορικού ασφαλίστρου λαμβάνεται υπόψη και η πρόσοδος του κεφαλαίου, δηλαδή τα έξοδα που έχει η εταιρία για τις διάφορες επενδύσεις της σε ακίνητα, χρεώγραφα, και διάφορες υποχρεώσεις.

Το χρονικό διάστημα για το οποίο συνομολογείται η ασφαλιστική προστασία λέγεται διάρκεια της ασφάλισης.

Ασφαλιστική περίοδος λέγεται το χρονικό διάστημα με βάση το οποίο υπολογίζεται το ασφάλιστρο. Το ποσό που καθορίζεται στο ασφαλιστήριο συμβόλαιο ως όριο για την πληρωμή εκ μέρους της ασφαλιστικής εταιρίας ονομάζεται **ασφάλισμα**. Το δε γεγονός που προκαλεί την παροχή εκ μέρους της ασφαλιστικής εταιρίας (ασφαλιστή) ονομάζεται **ασφαλιστική περίπτωση**. Το ποσό της αποζημίωσης που καταβάλει ο ασφαλιστής στον ασφαλιζόμενο όταν επέλθει ο κίνδυνος ονομάζεται **απαίτηση**.

Η ασφαλιστική οικονομία στηρίζεται στο νόμο του μεγάλου αριθμού. Ονομάζουμε νόμο του μεγάλου αριθμού το γεγονός ότι ενδεχόμενα που φαίνονται τυχαία, επαναλαμβάνονται σχεδόν κανονικά και ότι αυτή η κανονικότητα δύναται ν' αποδεχθεί όταν παρατηρήσουμε μεγάλο αριθμό από αυτά τα γεγονότα. Για την ασφάλιση, ο νόμος αυτός σημαίνει ότι μπορούμε να εξακριβώσουμε πόσο συχνά πλήττεται από έναν κίνδυνο ένα ορισμένο είδος ασφαλισμένου αντικειμένου. π.χ. πόσο συχνά συμβαίνει πυρκαγιά στα "SUPER MARKET".

Σε κάθε ασφαλιστική εταιρία το συνολικό ποσό που καταβάλλει ο ασφαλιζόμενος στον ασφαλιστή ονομάζεται **εμπορικό ασφάλιστρο** και είναι το άθροισμα του καθαρού ασφάλιστρου και των διάφορων εξόδων.

Στο βιβλίο αυτό θα ασχοληθούμε μόνο με τα ασφαλιστικά μαθηματικά που έχουν σχέση με τον υπολογισμό των ασφαλίστρων, των μαθηματικών αποθεματικών και των παροχών προς τους ασφαλισμένους.

1.2. Ασφάλιση ζωής

Η ασφάλιση ζωής εμφανίζεται αρχικά μεταξύ του 3ου και 2ου αιώνα π.Χ. στο Ρωμαϊκό κράτος όπου οι Ρωμαίοι έδιναν αμοιβές στους στρατιώτες όταν νικούσαν, αλλά ένα μέρος από αυτά τα χρήματα παρακρατούσε το κράτος και τα έδινε με μορφή σύνταξης στους κληρονόμους των νεκρών στρατιωτών όταν σκοτώνονταν στις μάχες, ή στους ίδιους όταν έφευγαν από το στρατό.

Στην πρώτη της μορφή η ασφάλιση ζωής ήταν συνδεδεμένη με την ανάπτυξη του θαλάσσιου εμπορίου. Οι έμποροι και οι χρηματοδότες που ασφάλιζαν θαλάσσιους κινδύνους, ήταν συχνά διατεθειμένοι να ασφαλίζουν τη ζωή τους καπετάνιους ενός καραβιού, κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού και συνήθως η διάρκεια αυτών των ασφαλιστηρίων δεν

ήταν μεγαλύτερη του έτους και αποζημίωναν το συμβαλλόμενο για το θάνατο, ή τη σύλληψη του ασφαλιζόμενου ατόμου.

Το πρώτο ασφαλιστήριο ζωής υπογράφτηκε στις 18 Ιουνίου 1583 από έναν ιδιώτη στο Λονδίνο και ήταν για περίοδο ασφάλισης 12 μηνών. Το ασφαλιστήριο ζωής τον 16ο και τον 17ο αιώνα περιορίζονταν γενικά στις απλές ασφάλειες ζωής για συνεταίρους ατόμων και εμπόρους. Στις αρχές του 18ου αιώνα υπήρξε ραγδαία ανάπτυξη του κλάδου των εμπορικών ασφαλειών ζωής που οδήγησε στη διαμόρφωση της αναλογιστικής επιστήμης που συνεχώς εξελίσσεται.

Στη χώρα μας η πρώτη ασφαλιστική εταιρία που ασχολήθηκε με την ασφάλεια ζωής ήταν η Εθνική που άρχισε να συνάπτει ασφάλειες ζωής από το 1892. Το 1898 κατάργησε τον κλάδο ζωής και μεταβίβασε το χαρτοφυλάκιό της σε ξένες αντασφαλιστικές εταιρίες και έτσι η δραστηριότητα στον κλάδο ζωής ανήκε σε ξένες εταιρίες. Το 1988 στη χώρα μας εκτός από τις ξένες εταιρίες είχαν δραστηριότητα και 35 ελληνικές εταιρίες. Σύμφωνα με το νομοθετικό διάταγμα 400/70, οι ανώνυμες ασφαλιστικές εταιρίες, που είχαν κλάδους ζωής, είχαν την υποχρέωση μέχρι το Μάρτιο του 1989 να τους μετατρέψουν σε ανώνυμες εταιρίες ασφαλίσεων ζωής οι οποίες δεν θα ασκούν καμία άλλη ασφαλιστική δραστηριότητα εκτός από τις ασφαλίσεις ζωής.

Οι ασφάλειες ζωής το 1989 αποτελούσαν το 38% του συνόλου των ασφαλίσεων, ενώ το έτος 1988 το 33,4%.

1.2.1. Γενικές έννοιες ασφάλισης ζωής

Ασφάλιση ζωής είναι ένα συμβόλαιο με το οποίο μια εταιρία αναλαμβάνει έναντι αμοιβής (ασφάλιστρο) να αποζημιώσει ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων με βάση τις συνομολογηθείσες συμφωνίες για ζημιές σε βάρος της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας, οι οποίες μπορεί να προκληθούν από ένα αβέβαιο μελλοντικό γεγονός (κίνδυνος).

Μια ασφάλιση ζωής μπορεί να αφορά ένα άτομο (ατομική ασφάλιση) ή μια ομάδα ατόμων (ομαδική ασφάλιση).

Στην Ελλάδα, οι εταιρίες ασφαλίσεων ζωής παρέχουν επίσης ασφαλίσεις ασθένειας, ατυχήματος, νοσοκομειακής και φαρμακευτικής περίθαλψης κ.λπ. υπό τη μορφή συμπληρωματικών καλύψεων.

Η ασφάλιση ζωής είναι ο μόνος τρόπος που μπορεί κανείς να αγοράσει ένα σεβαστό μελλοντικό κεφάλαιο έναντι ενός μικρού μηνιαίου ποσού. Έτσι εξοικονομεί σίγουρα το απαιτούμενο κεφάλαιο που

Θα χρειαστεί η οικογένειά του σε περίπτωση κινδύνου. Μερικά από τα προβλήματα που μπορεί να λύσει η ασφάλιση ζωής είναι: φόροι κληρονομιάς, ακινήτου περιουσίας, εξασφάλιση σπουδών, συνταξιοδότηση, οικογενειακή προστασία, αποθέματα σε περίπτωση ανάγκης, κ.λπ.

Η σωστή σχεδίαση ενός προγράμματος ασφάλισης ζωής είναι ένα πλήρες χρηματοοικονομικό πρόγραμμα. Με τις παροχές της ασφάλισης ζωής, ο ασφαλιζόμενος μπορεί να απολαμβάνει το επίπεδο ζωής που του επιτρέπει το εισόδημά του, έχοντας επιτύχει ταυτόχρονα μια οικονομική εξασφάλιση που κανένα είδος αποταμίευσης δεν είναι δυνατό να προσφέρει.

'Ενα μεγάλο προσόν μιας ασφάλειας ζωής είναι ότι εγγυάται το αίσθημα της ασφάλειας όχι μόνο σε ένα άτομο αλλά οικονομική ασφάλεια σε ένα έθνος. Δεν ασφαλίζει μόνο μια ζωή αλλά και ένα τρόπο ζωής. Η ασφάλεια ζωής διευκολύνει ώστε να έχουν οι άνθρωποι συγχρόνως ασφάλεια, αξιοπρέπεια και ελευθερία.

Η ασφάλιση ζωής είναι τρόπος ζωής γιατί εγγυάται το μέλλον των παιδιών μας, του ίδιου μας του εαυτού, της οικογένειάς μας, της ζωής, της ελευθερίας και της ευτυχίας.

Η ασφάλιση ζωής, όπως και οι άλλες κατηγορίες και κλάδοι ασφαλίσεων, είναι μια σύμβαση, ένα συμβόλαιο, το ασφαλιστήριο.

Το ασφαλιστήριο είναι συμφωνία μεταξύ του ασφαλιζόμενου και της ασφαλιστικής εταιρίας, το οποίο αναγράφει ότι, ο μεν συμβαλλόμενος θα πληρώσει για ένα χρονικό διάστημα, ή ισόβια, ένα χρηματικό ποσό: το ασφαλιστρο. Η δε ασφαλιστική εταιρία είναι υποχρεωμένη να πληρώσει το ποσό που συμφωνήθηκε, δηλαδή το ασφαλιζόμενο κεφάλαιο στο άτομο που αναφέρεται στο ασφαλιστήριο, το δικαιούχο, όταν πραγματοποιηθεί ο ασφαλιζόμενος κίνδυνος, στη ζωή ή την ακεραιότητα του ασφαλιζόμενου.

Σχετικά τώρα με το είδος του καλυπτόμενου κινδύνου στις ασφάλειες ζωής μπορούμε να παρατηρήσουμε τα εξής.

Στις ασφαλίσεις ασθενειών, ατυχημάτων και ανικανότητας, το ενδεχόμενο του ασφαλιζόμενου κινδύνου μπορεί να πραγματοποιηθεί, μπορεί όμως να μη πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια της ασφαλισης.

Στην ασφάλιση όμως ζωής το ενδεχόμενο π.χ. του θανάτου το οποίο καλύπτεται, είναι μεν αβέβαιο αλλά κάθε χρόνο η πιθανότητα να συμβεί αυξάνει με τέτοιο ρυθμό ώστε να γίνεται σχεδόν βέβαιο.

1.2.2. Βασική και πρόσθετη ασφάλεια ζωής

Τα ασφαλιστήρια ζωής αποτελούνται από δύο βασικά μέρη:

- α) Τη βασική ασφάλεια που καλύπτει συνήθως συνδυασμούς των κινδύνων θάνατος - επιβίωση.
- β) Τις πρόσθετες καλύψεις που παρέχουν ασφάλεια για τους κινδύνους ασθένειας - ατυχήματος.

Οι ασφαλιστικές εταιρίες ζωής δεν ασφαλίζουν τους κινδύνους των συμπληρωματικών καλύψεων χωρίς τη συνύπαρξη της βασικής ασφάλειας. Ενώ οι εταιρίες κατά ζημιών μπορούν να ασφαλίζουν τους κινδύνους ασθένειας και ατυχημάτων σε ανεξάρτητα ασφαλιστήρια, αλλά δεν επιτρέπεται να ασχοληθούν με προγράμματα βασικής ασφάλειας.

Για τη διάκριση των διάφορων ειδών ασφάλισης ζωής έχουμε διάφορα κριτήρια. Με βάση τα κριτήρια αυτά διακρίνουμε την ασφάλεια ζωής σε ασφάλεια κεφαλαίου και ασφάλεια εισοδήματος.

Η ασφάλεια κεφαλαίου υποδιαιρείται ανάλογα με το είδος της ασφαλιστικής περίπτωσης σε ασφάλεια θανάτου και ασφάλεια επιβίωσης.

Η δεύτερη μορφή ασφαλίσεων ζωής είναι η ασφάλεια εισοδήματος, η οποία είναι η καταβολή στο δικαιούχο μετά από κάποιο χρονικό διάστημα ενός ποσού εφάπαξ ή να δίνεται στο δικαιούχο μια ισόβια σύνταξη. Με βάση τα παραπάνω, κάθε ασφαλιστική εταιρεία εφαρμόζει διάφορα προγράμματα ασφάλισης ζωής.

1.3. Οικονομική σημασία των ιδιωτικών ασφαλίσεων

Με βάση τα όσα έχουμε αναφέρει στα προηγούμενα, προκύπτει ότι η ασφάλιση εξασφαλίζει στον άνθρωπο το αίσθημα της σιγουριάς και της προστασίας σε περίπτωση που πραγματοποιηθεί η ασφαλιστική περίπτωση, είτε αυτή αναφέρεται σε πράγματα είτε σε πρόσωπα.

Η ασφάλιση αποκτά στις μέρες μας τόσο μεγάλη σημασία όσο αναπτύσσεται η τεχνολογία, η οικονομία και πληθαίνουν οι κάθε είδους κίνδυνοι που πλήγτουν τον επιχειρηματία και το άτομο γενικότερα, όπως είναι οι καθημερινές ληστείες, τα τροχαία ατυχήματα, τα εργατικά ατυχήματα, οι ολοκληρωτικές καταστροφές εργοστασίων από πυρκαϊά, οι σοβαρές ασθένειες της εποχής μας, ο θάνατος, οι πλημμύρες, οι σεισμοί, κ.λπ. Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις έναντι

του ασφαλίστρου καλύπτουν τις διάφορες οικονομικές ζημιές που είναι δυνατόν να πλήξουν την περιουσία του ασφαλισμένου και να βοηθήσουν στην καλύτερη αποκατάσταση των οικονομικών συνεπειών εξαιτίας της πραγματοποίησης του ζημιογόνου γεγονότος και ενθαρρύνεται επομένως με αυτή την κάλυψη η πρωτοβουλία των επιχειρηματιών για μεγάλες οικονομικές επενδύσεις. Επίσης οι ιδιωτικές ασφαλίσεις, ειδικά αυτές που ασχολούνται με ασφάλεια ζωής, δημιουργούν το μαθηματικό αποθεματικό που προέρχεται από τα ασφάλιστρα και το επενδύουν σε μεγάλες παραγωγικές επενδύσεις.

Η ιδιωτική ασφάλιση είναι πράγματι μια αξιόλογη πηγή διάθεσης χρημάτων στην οικονομία της κάθε χώρας για μακροχρόνια προγράμματα ανάπτυξης, συντελεί στην αποταμίευση και ενισχύει γενικά την εθνική χρηματαγορά.

1.4. Βασικές έννοιες περί κινδύνων και αβεβαιότητας

Είναι προφανές ότι κάθε επιχειρηματίας, επενδυτής, ασφαλιστής και γενικά κάθε άνθρωπος κατά τη διάρκεια της ζωής του είναι εκτεθειμένος σε ένα μεγάλο αριθμό κινδύνων, που καθορίζουν την οικονομική του υπόσταση και τη ζωή του γενικότερα. Ο επιχειρηματίας π.χ. αντιμετωπίζει τον κίνδυνο να υποστεί μεγάλες οικονομικές ζημιές, λόγω εργατικών ατυχημάτων ή καταστροφής των μηχανημάτων και των πρώτων υλών ή λόγω της ακατάλληλης ποιότητας των παραγομένων προϊόντων, καθώς και εξαιτίας ολικής καταστροφής του εργοστασίου του από πυρκαγιά, πλημμύρες κ.ά. Ένας επενδυτής σε μετοχικούς τίτλους ή αμοιβαία κεφάλαια διατρέχει τον κίνδυνο απώλειας ενός μέρους ή του συνόλου των αποταμιεύσεών του. Ομοίως, μια κυβέρνηση μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπη με μια απρόσμενη ανεργία ή μπροστά στη φυσική καταστροφή μιας περιοχής από θύελλα ή σεισμό. Από την πραγματοποίηση των ασφαλίσιμων κινδύνων εξαρτάται, κάθε φορά, η υποχρέωση του ασφαλιστή να καταβάλλει την ασφαλιστική αποζημίωση.

Επομένως μια κατάσταση αβεβαιότητας μπορεί να διέπει και τις πιο απλές ενέργειες του ανθρώπου και να επιδρά αρνητικά στις επιχειρηματικές του δραστηριότητες αλλά και στη γενικότερη εξέλιξή του.

Ο κίνδυνος, ως προς το αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας, εμφανίζεται όταν το αποτέλεσμα αυτό δεν συνοδεύεται από βεβαιότητα. Βεβαιότητα σημαίνει έλλειψη αμφιβολίας, δηλαδή ο επι-

χειρηματίας είναι απαλλαγμένος από κάθε αμφιβολία για συγκεκριμένες ενέργειές του, ενώ το αντίθετο της βεβαιότητας είναι η αβεβαιότητα πρόβλεψης των μελλοντικών αποτελεσμάτων διαφόρων τρεχουσών καταστάσεων.

Η αβεβαιότητα είναι μια υποκειμενική έννοια και δεν μπορεί να μετρηθεί άμεσα. Συνεπώς, ως νοητική κατάσταση ποικίλει μεταξύ των ανθρώπων. Αντίθετα, ο κίνδυνος ορίζεται ως μετρήσιμη αβεβαιότητα σχετικά με την πραγματοποίηση ενός γεγονότος. Λέγοντας μετρήσιμη εννοούμε την αβεβαιότητα που υπόκειται στους νόμους των πιθανοτήτων και μπορεί να εκτιμηθεί με ικανοποιητική ακρίβεια.

Ο κίνδυνος είναι συνδυασμός από διακινδυνεύσεις και μετράται με πιθανότητες, ενώ η αβεβαιότητα μετράται από το βαθμό πίστης που τα διάφορα άτομα αποδίδουν στην πραγματοποίηση διάφορων γεγονότων. Έτσι, η αβεβαιότητα αποτελεί μια υποκειμενική κατάσταση του μυαλού του κάθε ανθρώπου, ενώ ο κίνδυνος είναι μια κατάσταση του πραγματικού κόσμου. Ο Frank Knight απέδειξε πως τα αποτελέσματα ορισμένων τύπων γεγονότων είναι υπολογίσιμα, ενώ ορισμένων άλλων όχι. Για να διατηρήσουμε το διαχωρισμό μεταξύ της μετρήσιμης και της μη μετρήσιμης αβεβαιότητας μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον όρο "κίνδυνος" για τη μετρήσιμη και τον όρο "αβεβαιότητα" για τη μη μετρήσιμη.

Έτσι, θα μπορούσαμε να ορίσουμε τον κίνδυνο ως την κατάσταση κατά την οποία κάθε εναλλακτική μορφή δραστηριοποίησης οδηγεί σε ένα σύνολο συγκεκριμένων αποτελεσμάτων, καθένα από τα οποία είναι, με κάποια πιθανότητα, γνωστό στο λήπτη της απόφασης. Ο ορισμός αυτός συνδέει άμεσα το βαθμό του κινδύνου με την πιθανότητα πραγματοποίησης ενός αποτελέσματος, που είναι σε θέση να γνωρίζει το άτομο. Στις ασφαλίσεις, κίνδυνος είναι η δυνατότητα να συμβεί ένα ενδεχόμενο που σαν αποτέλεσμα θα έχει τη μείωση της περιουσίας κάποιου ατόμου ή την ανάγκη αύξησής της προκειμένου να αντιμετωπίσει κάποια έκτακτη οικονομική ανάγκη, δηλαδή κίνδυνος είναι η αβεβαιότητα σχετικά με την εξαφάνιση ενός ζημιογόνου ενδεχομένου.

1.4.1. Είδη κινδύνου

Οι κίνδυνοι διακρίνονται: α) ανάλογα με την προέλευσή τους και β) ανάλογα με τη φύση τους.

- α) Ανάλογα με την προέλευσή τους, οι κίνδυνοι χωρίζονται σε ενδογενείς και εξωγενείς ως προς την επιχείρηση.
- **Ενδογενείς** είναι οι κίνδυνοι οι οποίοι σχετίζονται άμεσα με τη λειτουργία της επιχείρησης, όπως π.χ. κίνδυνοι από τον τρόπο χρηματοδότησης μιας επένδυσης, κίνδυνοι πυρκαγιάς, βλάβης μηχανημάτων, κ.λπ.
 - **Εξωγενείς** είναι οι κίνδυνοι που δεν εμπίπτουν στη σφαίρα λειτουργίας της επιχείρησης. Οι κίνδυνοι αυτοί δεν ελέγχονται από την επιχείρηση και προέρχονται από το εκτός της επιχείρησης οικονομικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, κίνδυνοι λόγω ξαφνικής μεταβολής των συνθηκών ζήτησης, των συνθηκών της αγοράς, των συντελεστών παραγωγής, των γενικών οικονομικών συγκυριών, οι κίνδυνοι φυσικών φαινομένων, κ.λπ.
- β) Οι κίνδυνοι, ανάλογα με τη φύση τους, διακρίνονται σε αυτούς που μπορούν να υπολογισθούν και σε αυτούς που δεν μπορούν να υπολογισθούν με μαθηματικό τρόπο. Οι κίνδυνοι, το ύψος των οποίων μπορεί να υπολογισθεί με μαθηματικά και συγκεκριμένα με τη θεωρία των πιθανοτήτων, μπορούν να ασφαλισθούν και να συμπεριληφθούν στο κόστος λειτουργίας της επιχείρησης. Η ασφάλιση των κινδύνων γίνεται από τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις ή από την ίδια την επιχείρηση, η οποία προσθέτει στο κόστος παραγωγής της ένα ασφάλιστρο έναντι του κινδύνου. Τέτοιοι κίνδυνοι είναι ο κίνδυνος πυρκαγιάς, καταστροφής εμπορευμάτων ή μηχανημάτων, κ.ο.κ.

Οι κίνδυνοι που δεν μπορούν να προβλεφθούν και να υπολογισθούν αντικειμενικά, και οι οποίοι κυρίως οφείλονται στην ατελή γνώση και την αβεβαιότητα που κατέχουν οι λήπτες των αποφάσεων, δεν ασφαλίζονται και δεν συμπεριλαμβάνονται στο κόστος λειτουργίας της επιχείρησης. Η ύπαρξη των κινδύνων αυτών αποτελεί στοιχείο αιτιολόγησης, από την πλευρά των οικονομολόγων, του κέρδους των επιχειρήσεων.

Οι κίνδυνοι, επίσης, μπορούν να διακριθούν σε καθαρούς και κερδοσκοπικούς, στατικούς και δυναμικούς, γενικευμένους και ειδικούς.

Θα πρέπει ακόμη να σημειωθεί ότι τα άτομα και ειδικότερα οι λήπτες των αποφάσεων σε μια επιχείρηση, συμπεριφέρονται διαφορετικά έναντι του κινδύνου. Άλλοι προτιμούν να αντιμετωπίσουν μεγάλο ύψος κινδύνου, με την προσδοκία μεγάλου ύψους κέρδους, ενώ άλλοι προτιμούν ένα μέτριο ύψος κέρδους, που να συνοδεύεται από μικρό ύψος κινδύνου.

Στην οικονομική θεωρία διακρίνονται τρία είδη πιθανής συμπεριφοράς των ατόμων έναντι του κινδύνου:

- οι επιδιώκοντες τον κίνδυνο,
- οι αποστρεφόμενοι τον κίνδυνο και
- οι αδιάφοροι έναντι του κινδύνου.

1.4.1.1. Καθαρός και κερδοσκοπικός κίνδυνος

Ο καθαρός κίνδυνος αναφέρεται στην περίπτωση που ένα ενδεχόμενο έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση ζημιάς και όχι κέρδους, π.χ. η πυρκαγιά, οι πλημμύρες, η ανικανότητα ενός ατόμου να εργασθεί, το τροχαίο ατύχημα, σύγκρουση ενός πλοίου ή μερική αβαρία εμπορεύματος, ο θάνατος ενός ατόμου, κ.λπ. Οι ασφαλιστικές εταιρίες ασφαλίζουν μόνο τους καθαρούς κινδύνους.

Ο κερδοσκοπικός κίνδυνος αναφέρεται στην περίπτωση που είναι δυνατόν να έχουμε ζημιά ή κέρδος, π.χ. η επένδυση σε ομόλογα, σε μετοχές, σε αμοιβαία κεφάλαια, η συμμετοχή σε τυχερά παιγνια, κ.λπ.

1.4.1.2. Στατικός κίνδυνος

Ο στατικός κίνδυνος έχει σχέση με παραλείψεις και λάθη του ανθρώπου και με αστάθμητους παράγοντες της φύσης, π.χ. τα εργατικά ή τροχαία ατυχήματα, οι πλημμύρες, οι σεισμοί, οι κεραυνοί, καταιγίδες, κ.λπ.

1.4.1.3. Δυναμικός κίνδυνος

Ο δυναμικός κίνδυνος έχει σχέση με τις μεταβολές του περιβάλλοντος, π.χ. οι εξελίξεις της τεχνολογίας, οι προτιμήσεις των καταναλωτών σε νέα προϊόντα, οι νέες μέθοδοι παραγωγής, κ.λπ.

1.4.1.4. Γενικευμένος και ειδικός κίνδυνος

Ο γενικευμένος κίνδυνος είναι ο κίνδυνος που πλήττει μεγάλες κοινωνικές ομάδες και επηρεάζει όλη την οικονομία μιας χώρας. Οφείλεται σε γενικευμένα κοινωνικά ή φυσικά φαινόμενα.

Στους γενικευμένους κινδύνους εντάσσονται οι σεισμοί, οι πόλεμοι, οι πλημμύρες, η υψηλή ανεργία, ο υψηλός πληθωρισμός, οι ασθενειες από επιδημίες, κ.λπ.

Ο ειδικός κίνδυνος επηρεάζει μεμονωμένα και συγκεκριμένα άτομα και όχι ένα σύνολο ατόμων μιας χώρας, π.χ. η κλοπή ενός αυτοκινήτου ενός συγκεκριμένου ατόμου, ένα τροχαίο ατύχημα που έχει συ-

γκεκριμένες υλικές ζημιές και προκαλείται από απροσεξία του οδηγού του ιδιωτικού αυτοκινήτου, η κλοπή ενός πίνακα από συγκεκριμένη οικία, κ.λπ.

1.4.1.5. Υποκειμενικός και αντικειμενικός κίνδυνος

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα του υποκειμενικού κινδύνου που έχει σχέση με την αβεβαιότητα πραγματοποίησης ενός ενδεχομένου είναι ότι διάφορα άτομα αποδίδουν στον ίδιο κίνδυνο διαφορετική πιθανότητα πραγματοποίησης. Πρόκειται δηλαδή περί βαθμού πίστεως τον οποίο τα άτομα αποδίδουν στην εμφάνιση ή όχι των διαφόρων ενδεχομένων. Επομένως, η υποκειμενική πιθανότητα αποτελεί το μέτρο του βαθμού εμπιστοσύνης τον οποίο ένα άτομο, ανάλογα με τις γνώσεις, τη διανοητική κατάσταση και τις εμπειρίες τις οποίες διαθέτει, αποδίδει στην πραγματοποίηση ενός ενδεχομένου. Ο υποκειμενικός κίνδυνος βασίζεται σε υποκειμενικές εκτιμήσεις και αντιλήψεις και όχι σε αντικειμενικούς τρόπους υπολογισμού της πραγματοποίησης της πιθανότητας ενός ενδεχόμενου γεγονότος.

Η έννοια του υποκειμενικού κινδύνου μας βοηθάει να διαπιστώσουμε τη συμπεριφορά διαφόρων ατόμων τα οποία, ενώ βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, παίρνουν διαφορετικές αποφάσεις, γιατί έχουν διαφορετική αντίληψη του κινδύνου.

Αντικειμενικός κίνδυνος είναι η σχετική απόκλιση μεταξύ της προσδοκώμενης ζημιάς και της ζημιάς που έχει πραγματοποιηθεί. Ο αντικειμενικός κίνδυνος μπορεί να υπολογισθεί με στατιστικό τρόπο και όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των παρατηρήσεων τόσο ακριβέστερη είναι και η εκτίμηση των αναμενόμων ζημιών.

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση του κινδύνου είναι οι εξής:

1.4.2. Αποφυγή του κινδύνου

Είναι δυνατό σε συγκεκριμένες περιπτώσεις να αποφύγει κάποιος τον κίνδυνο με τη διαφορά, όμως, ότι η αποφυγή αυτή δεν είναι εφαρμόσιμη στην πράξη. Π.χ. για να αποφύγει ένα άτομο τον πνιγμό μπορεί να μένει μακριά από τις θάλασσες και τις πισίνες και να αποφεύγει να ταξιδεύει με πλοία.

1.4.3. Πρόληψη κινδύνου

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, σε περίπτωση που ένα άτομο επιθυμεί για παράδειγμα να αποφύγει τραυματισμό από σκι, θα πρέπει να απέχει από το συγκεκριμένο αυτό σπορ. Αν όμως υποθέσουμε ότι κάποιος, ενώ γνωρίζει τους κινδύνους, επιθυμεί να κάνει σκι, τότε μπορεί να πάρει μέτρα για να μειώσει την πιθανότητα τραυματισμού του. Αυτό γίνεται αν πάει σε δάσκαλο για να μάθει σκι και διατηρείται σε καλή φυσική κατάσταση, κ.λπ. Ο κίνδυνος στην περίπτωση αυτή υπάρχει, μόνο που είναι μειωμένος.

Στόχος, επομένως, της πρόληψης είναι η μείωση της συχνότητας και της έκτασης μιας ενδεχόμενης ζημιάς.

1.4.4. Ανάληψη ἡ κράτηση του κινδύνου

Είναι η απόφαση κάποιων ιδιωτών ἡ επιχειρήσεων ἡ οργανισμών να αναλάβουν οι ίδιοι το σύνολο ἡ μέρος των κινδύνων. Η μέθοδος αυτή αποτελεί μια ευρέως χρησιμοποιούμενη μέθοδο αντιμετώπισης κινδύνων.

- α) Στην περίπτωση που το άτομο έχει συνείδηση του κινδύνου και επιλέγει εν γνώσει του να αναλάβει τον κίνδυνο.
- β) Στην περίπτωση που το άτομο έχει ἀγνοία και αδιαφορία ἐναντί του κινδύνου, π.χ. πολλά άτομα με υψηλά εισοδήματα δεν ασφαλίζονται για το ενδεχόμενο μιας μακροχρόνιας ανικανότητας και κρατούν για τον εαυτό τους αυτόν το σοβαρό κίνδυνο που μπορεί να έχει τεράστιες οικονομικές συνέπειες για το άτομο.
- γ) Στην περίπτωση που η μέγιστη δυνατή ζημιά δεν είναι σοβαρή και συνεπώς το κόστος δεν είναι υπέρογκο.
- δ) Στην περίπτωση που οι ζημιές είναι σε μεγάλο βαθμό προβλέψιμες, ώστε να μπορεί η επιχείρηση να προετοιμασθεί όσο το δυνατό καλύτερα για την αντιμετώπισή τους. Η προϋπόθεση όμως αυτή μπορεί να δεχθεί μεγάλη κριτική, γιατί μπορεί να χρησιμοποιηθεί υποκειμενική εκτίμηση της πρόβλεψης.

Για να εφαρμόσει μια επιχείρηση τη μέθοδο της ανάληψης θα πρέπει πρώτα να καθορίσει τα επίπεδα κράτησης, τα οποία σχετίζονται με την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης.

Είναι προφανές ότι το ύψος των επιπέδων κράτησης είναι συνάρτηση του μεγέθους της εταιρίας.

Το βασικό πρόβλημα σχετικά με την ανάληψη των κινδύνων είναι ο καθορισμός του τρόπου χρηματοδότησης των αποζημιώσεων που κατά πάσα πιθανότητα θα αντιμετωπίσει η επιχείρηση. Οι δυνατές περιπτώσεις είναι:

- α) Από έσοδα της επιχείρησης.
- β) Από ειδικά περιουσιακά στοιχεία της εταιρίας.
- γ) Από δανεισμό.
- δ) Με ίδρυση θυγατρικής ασφαλιστικής εταιρίας, πράγμα ανεφάρμοστο για τις μικρές επιχειρήσεις.

1.4.5. Ασφάλιση κινδύνου

Χρησιμοποιείται συνήθως σε περιπτώσεις με μικρή πιθανότητα εμφάνισης ζημιογόνου γεγονότος, το οποίο όμως κρύβει υψηλό κόστος. Στην περίπτωση που επιλεγεί η μέθοδος αυτή, θα πρέπει να γίνει η επιλογή των ασφαλιστικών καλύψεων του ασφαλιστή και των όρων της ασφάλισης.

1.4.6. Μεταφορά κινδύνου

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, κάποιος που είναι εκτεθειμένος σε έναν κίνδυνο παρακινεί άλλον να τον αναλάβει. Η μεταβίβαση τέτοιων κινδύνων γίνεται μέσω ενός συμβολαίου ή συμφωνιών. Π.χ. μια εκδοτική εταιρία μπορεί να θέσει έναν όρο στο συμβόλαιο, ότι σε περίπτωση κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας, την ευθύνη φέρει ο συγγραφέας και όχι ο εκδότης.

1.4.7. Διαχείριση κινδύνων

Ως διαχείριση κινδύνων μπορεί να ορισθεί το σύνολο των αποφάσεων και των διαδικασιών μιας λογικής αντιμετώπισης των κινδύνων στους οποίους μια οικονομική μονάδα είναι εκτεθειμένη ή πιθανόν να εκτεθεί μελλοντικά.

Η διαχείριση κινδύνων ασχολείται με το συστηματικό εντοπισμό, την εκτίμηση των ενδεχόμενων ζημιών, την ανάλυση των κινδύνων στους οποίους εκτίθεται η επιχείρηση ή ο οργανισμός, καθώς και με τον αποτελεσματικότερο τρόπο αντιμετώπισης και προσδιορισμού των

επιχειρηματικών κινδύνων. Με άλλα λόγια, η διαχείριση κινδύνων είναι η εκτελεστική λειτουργία του προγραμματισμού της οργάνωσης και του ελέγχου των ενεργειών εκείνων της επιχείρησης με τις οποίες αντιμετωπίζεται ο καθορισμένος τύπος κινδύνου με τις ελάχιστες ζημιές.

Από τη δεκαετία του 1990 μέχρι και σήμερα οι μέθοδοι ανάλυσης και διαχείρισης των κινδύνων συνεχίζουν να εξελίσσονται. Αυτό σημαίνει ότι η επιστήμη του Risk Management δεν αποτελεί ένα παγιωμένο και ώριμο πεδίο γνώσης, όπως είναι η Λογιστική, αλλά περιλαμβάνει μια μεγάλη γκάμα από δραστηριότητες, οι οποίες μάλιστα διαφοροποιούνται μεταξύ των επιχειρήσεων και των οργανισμών.

Στη σύγχρονη αγορά, οι δραστηριότητες του διαχειριστή κινδύνων εκτείνονται στα εξής πεδία:

- Βοηθά την επιχείρηση ή τον οργανισμό όπου εργάζεται να αναγνωρίζει τους κινδύνους.
- Συντονίζει τις προσπάθειες προκειμένου να αποφευχθούν οι απώλειες και επιβλέπει τα προγράμματα ελέγχου.
- Επανεξετάζει τα έγγραφα και τα συμβόλαια για λόγους αποτροπής των κινδύνων.
- Παρέχει εκπαίδευση και εξάσκηση.
- Εξασφαλίζει και διατηρεί τη συνεργασία της επιχείρησης με κρατικούς φορείς.
- Ρυθμίζει μη ασφαλιστικά χρηματοδοτικά προγράμματα, όπως τα προγράμματα αντασφάλισης.
- Αναλαμβάνει διαχείριση αξιώσεων και συνεργάζεται με τη νομική υπηρεσία με σκοπό την επιτυχή έκβαση των δικαστικών αγώνων.
- Διαπραγματεύεται την αγορά ασφαλειών.
- Θέτει τους στόχους της διαχείρισης των κινδύνων πριν και μετά τη ζημιά.
- Προσδιορίζει τους κινδύνους και επιλέγει τις κατάλληλες μεθόδους για την αντιμετώπισή τους.

Το κύριο αντικείμενο της ανάλυσης κινδύνων αναφέρεται στους εξής παράγοντες:

Επικαιρότητα: Η ανάλυση των κινδύνων πρέπει να βοηθά, ώστε να προσδιορίζονται έγκαιρα όλα τα ζητήματα που έχουν σχέση με τον κίνδυνο ώστε να υπάρχει επαρκής χρόνος για την αντιμετώπισή τους.

Προτεραιότητες: Μετά τον εντοπισμό των κινδύνων ενός προγράμματος

για την καλύτερη αξιοποίηση του χρόνου και των δυνατοτήτων που διαθέτουμε, είναι αναγκαίο να τεθούν ρεαλιστικές προτεραιότητες.

Ομαδοποίηση: Όταν λαμβάνονται αποφάσεις για ένα σχέδιο συνολικά, χρειάζεται μια γενική εικόνα του κινδύνου που αυτό το σχέδιο αντιπροσωπεύει. Επομένως, ένα πρόβλημα της ανάλυσης κινδύνου είναι να ομαδοποιήσει διάφορα μεμονωμένα θέματα που θα μας δώσουν το βαθμό του συνολικού κινδύνου.

Υποστήριξη αποφάσεων: Ένα βασικό μέρος της επιχειρηματικής δραστηριότητας μιας οικονομικής μονάδας αφορά λήψη αποφάσεων για διάφορα σημαντικά επενδυτικά θέματα. Συνεπώς, η ανάλυση των κινδύνων πρέπει να παρέχει ικανή πληροφόρηση σε όσους παίρνουν αυτές τις αποφάσεις, οι οποίες πολλές φορές έχουν αντίκτυπο και σ' αυτήν ακόμη την επιβίωση της επιχείρησης ή του οργανισμού.

1.4.8. Τεχνικές προσδιορισμού των κινδύνων

Μερικές βασικές μέθοδοι και τεχνικές για τον προσδιορισμό των επιχειρηματικών κινδύνων είναι οι ακόλουθες:

- Μέθοδος λογιστικών (χρηματοοικονομικών) καταστάσεων.
- Μέθοδος διαγραμματικής απεικόνισης των ροών.
- Εσωτερικός έλεγχος.
- Ανάλυση συμβολαίων.
- Μελέτη αλληλεπίδρασης με τα άλλα τμήματα.
- Ανάλυση στατιστικών αρχείων καταγραφής των ζημιών.
- Ποσοτική ανάλυση κινδύνων.

Ο προσδιορισμός του κινδύνου μέσω της μεθόδου μελέτης των λογιστικών καταστάσεων βασίζεται στην ανάλυση των ισολογισμών και των αποτελεσμάτων χρήσης. Με τη βοήθεια αυτών των καταστάσεων, ο διαχειριστής κινδύνου είναι σε θέση να αναγνωρίσει τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η επιχείρηση και οι οποίοι αφορούν κυρίως τα υπάρχοντα περιουσιακά στοιχεία, το προσωπικό της και την αξιοπιστία της. Απόρροια των παραλληλισμών και του συνδυασμού των λογιστικών καταστάσεων με χρηματοοικονομικές προβλέψεις είναι ο εντοπισμός και η αναγνώριση ενδεχόμενων κινδύνων. Η μέθοδος αυτή

είναι αξιόπιστη, αντικειμενική και αμερόληπτη, αφού στηρίζεται σε πληροφορίες που παρουσιάζονται στις λογιστικές καταστάσεις (υφιστάμενες και προβλεπόμενες).

Με τη βοήθεια της διαγραμματικής μεθόδου απεικόνισης των ρών, παρουσιάζονται όλες οι λειτουργίες του οργανισμού από τις οποίες απορρέουν ενδεχόμενοι κίνδυνοι.

Ο προσδιορισμός των ρίσκων με τη βοήθεια των εσωτερικών ελέγχων έγκειται στην παρατήρηση των εγκαταστάσεων του οργανισμού και των λειτουργιών που επιτελούνται σ' αυτές. Με αυτόν τον τρόπο, ο διαχειριστής κινδύνου μπορεί να συλλέξει αρκετές πληροφορίες σχετικές με ενδεχόμενους κινδύνους, στους οποίους εκτείθεται η επιχείρηση ή ο οργανισμός.

Επειδή πολλοί κίνδυνοι προκύπτουν από τα συμβόλαια που υπογράφονται μεταξύ του Οργανισμού και των άλλων προσώπων, φυσικών ή νομικών, η προσεκτική μελέτη των συμβολαίων μπορεί να αποδειχθεί σωτήρια για την πρόληψη πιθανών απωλειών.

Στα πλαίσια της καλής λειτουργίας του Οργανισμού τα διάφορα επιμέρους τμήματα παραγωγής αλληλοεξαρτώνται και αλληλεπιδρούν. Οι επιδράσεις αυτές απορρέουν από τις συναντήσεις των εργοδοτών και των διευθυντών των διάφορων τμημάτων, κατά τη διάρκεια των οποίων ο διαχειριστής κινδύνων επιχειρεί να κατανοήσει τους κινδύνους που ελλοχεύουν. Αναφορικά με τις μελλοντικές κινήσεις της επιχείρησης και τους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους της ο διαχειριστής κινδύνου θα πρέπει να ενημερώνεται έγκαιρα ώστε να προλαμβάνει ενδεχόμενες απώλειες.

Η ανάλυση των κινδύνων μέσω των στατιστικών αρχείων των απωλειών της επιχείρησης προσδιορίζει ορισμένους κινδύνους, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να είχαν εντοπισθεί με άλλη προσέγγιση. Όσες περισσότερες πληροφορίες σχετικά με προηγούμενες απώλειες είναι διαθέσιμες, τόσο ευκολότερο είναι για το διαχειριστή ρίσκου να κάνει προβλέψεις σχετικά με το κόστος των απωλειών.

Η ποσοτική ανάλυση κινδύνου με τη χρήση μοντέλων πιθανοτήτων δίνει τη δυνατότητα περιγραφής και μέτρησης της αβεβαιότητας και παρέχει υποδείξεις της προέλευσης της αβεβαιότητας με περισσότερες ή λιγότερες λεπτομέρειες. Επίσης, η ποσοτική ανάλυση δίνει μια διαφορετική οπτική της αβεβαιότητας ως συνολικού κινδύνου ενός σχεδίου.